

Redaktionelt

100 år er gået, siden Rigsdagen i 1903 gennemførte en gennemgribende fornyelse af det gymnasiale skolevæsen i Danmark. Herom kan læses i det følgende, bl.a. i artiklen »Gymnasium – fra J.C. Christensen til Ulla Tørnæs« og i forlagskonsulent Signe Holm-Larsens undersøgelse »Eksamensmellemskolen. Brobygning, mønsterbrud og social mobilitet«. Reformen 1903 blev skelsættende, fordi den åbnede muligheder for nye iagttagelser og større indsigt. Årbogen undersøger i år nogle af forandringerne undervejs gennem seklet – og stiller spørgsmål om den reform, der er under forberedelse. Ingen kan i dag udtale sig med større sikkerhed om den kommende reforms resultater, men kyndige folk kan begrunde deres antagelser. I årets samtale har vi spurgt Undervisningsministeriets gymnasiedirektør Jarl Damgaard om hans forventninger.

En af de vigtige forandringer i århundredets løb blev gymnasielærerens rolle. Herom har Jørgen Sørensen, tidligere lektor ved Aarhus Katedralskole, skrevet en artikel, der er både sprælsk og veldokumenteret – den bør indgå i undervisningen til pædagogikum. Den suppleres elegant af biografiske silhuetter af to usædvanlige gymnasielærere, Julius Nielsen og Hartvig Frisch – her portrætteret af henholdsvis professor Jens Erik Skydsgaard og rektor Finn Jorsal. Bagved ligger et aktuelt spørgsmål om, hvad der skaber en fremragende lærer. Om Hartvig Frisch bemærkes, at hans undervisning var ny hver gang – rutine blev den aldrig. I karakteristikken af gymnasielærerne vil redaktionen også henvise til *Uddannelseshistorie 2001*. Her tryktes en afskedstale af Jørgen Zeeberg: »Tale i Virum« – et fornemt udtryk for det moderne humanistiske gymnasium, når det er bedst.

Hvem skal eje gymnasieskolerne, og hvem har ansvaret for indholdet? Overlad statens skoledrift til det private initiativ – det havde været Venstres dogme, ikke mindst det grundtvigske Venstres, i sidste halvdel af 1800-tallet. Den eneste stats-skole i København, Metropolitanskolen, stod bestandigt for skud. Men J.C. Christensen opgav stille og forudseende dette partikrav. I stedet lod han stat, kommuner og private kappes, men fastholdt stædigt statens pligt til at sikre kvaliteten, bl.a. gennem studentereksamen. I den konkurrence kunne de private skoler ikke klare sig økonomisk (skolepengene), slet ikke da dyrtid satte ind under 1. Verdenskrig. Om statens og kommunernes overtagelse af nogle gymnasier 1918/19 handler en undersøgelse, der er udført af arkivar Christian Larsen. Langt senere – i 1980'erne – overtog amterne de statslige gymnasier. Hvorfor det? Rektor Walter Dalland, der i de år var Rektorforeningens formand, forsøger at give et svar.

I de aktuelle forhandlinger om en gymnasireform har begrebet naturvidenskabelig dannelse spillet en vigtig rolle i forsøget på at nydefinere den almene dannelse. Det har rejst spørgsmål om naturfagernes roller i mellemskole og gymnasium i det århundrede, der gik. Læseren kan blive klogere derpå gennem Børge Riis Larsens artikel. Det skiftende indhold i begrebet almindelig dannelse var hovedtema i Harry Haues disputats. Vi bringer en opposition. Samt en replik til oppositionen.

De to sidste artikler går lidt uden for årbogens hovedtema i år. Gorm Bruun Hansen, der er lektor ved Roskilde Katedralskole, har undersøgt, hvem der var elever på skolen efter reformen i 1809; med udblik til rekrutteringen også ved andre skoler. Og Berrit Hansen, chef for Institutionsstyrelsen i Undervisningsministeriet indtil 2002, har behandlet spørgsmålet, hvordan og hvorfor Centre for Videregående Uddannelser (CVU) blev til – hun var selv en indflydelsesrig deltager i forløbet. Artiklen er en videreforarbejdning af det foredrag, Berrit Hansen holdt ved årsmødet i Selskabet for Dansk Skolehistorie i november 2002 på Ankerhus i Sorø.

Det er ikke kun årbogen *Uddannelseshistorie 2003*, der markerer det runde jubilæum. Det gør Dansk Skolemuseum også. Her åbner i november en udstilling om gymnasiet – så vidt vides er det første gang, gymnasiet kommer på udstilling. Dansk Institut for Gymnasiepædagogik arrangerer samtidig et seminar: Gymnasiet før, nu og snart.

Om Selskabets øvrige virksomhed bringes oplysning på hjemmesiden, www.skolehistorie.dk. Her skal dog nævnes, at Christian Larsens store skolehistoriske bibliografi – dækkende udgivelser i perioden 1948 til 2002 – er i trykken og forventes udgivet i 2003 på Syddansk Universitetsforlag. Det samme gælder læreruddannelsens historie, hvor det længe ventede bind: »– for at blive en god lærer« er i trykken. Så skal vi da også oplyse, at Dansk Skolemuseum ligeledes i år udsender en antologi om skolevæsenet på de dansk-vestindiske øer.

Undervisningsministeriet udsender nu og da nogle nyttige håndbøger. Vi gør opmærksom på *Uddannelse på kryds og tværs*, udgivet på Undervisningsministeriets Forlag 2001 – 364 sider. Den indeholder nyttig viden om uddannelserne frem til slutningen af 1990'erne, opgjort i statistisk form, produceret i Undervisningsministeriets Statistik- og Informationskontor. Vi vil også nævne *Danmarks Pædagogiske Institut 2000*, en status udgivet ved fusionen med DPU, Danmarks Pædagogiske Universitet. Efter næsten 45 års aktivitet havde DPI brug for at samle resultaterne; her omtales bl.a. de mange projekter, her er en fortegnelse over de publikationer, der udgik herfra i årene 1956 til 2000, samt en liste over medarbejderne og over medlemmerne af Det faglige Råd. Redaktøren er Inge M. Bryderup. Værket kan lånes på Danmarks Pædagogiske Bibliotek.

Skårup Seminarium er i dag landets ældste – efter nedlæggelserne i 1980'erne af seminarierne i Tønder og Jonstrup/Lyngby. Skårup Seminarium blev grundlagt i 1803 som præstegårdsseminarium. I jubilæets anledning er udsendt et festskrift, der vil blive anmeldt i næste årbog. Også i det skrift kommenteres CVU, men under en anden synsvinkel.

Børge Riis Larsen

Vagn Skovgaard-Petersen